

ПРАВОВА ПРИРОДА ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

Маркулинець Андрій Андрійович

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

У сучасному цифровому світі електронний підпис стає не лише зручним інструментом, але й важливим правовим механізмом, що регулює цивільно-правові відносини. Швидкість та доступність електронних технологій створюють нові можливості для укладання угод та забезпечення їхньої юридичної обов'язковості. У цьому контексті, за важливе вбачається розглянути правову природу електронного підпису та його значення в цивільно-правових відносинах.

Електронний підпис, як складова частина електронних угод, відіграє ключову роль у забезпеченні автентичності та цілісності цифрових документів. Він є еквівалентом звичайного підпису в паперовій формі та підтверджує факт згоди сторін з умовами угоди. Проте, розуміння правового статусу електронного підпису та його визнання в судовій практиці вимагає уваги до різних аспектів, таких як методи створення, технічні стандарти, захист від підробки та інші правові вимоги.

Так, назва та параметри ключа формуються в залежності від того, який сервіс використовувався для його створення. Наприклад, у Приват24 генерується файл з розширенням *pb_1234567890.jks*, де замість 10 цифр вказується унікальний 10-значний номер. Сервіс Альфа-Банку створює ключ із назвою за замовчуванням *Key-6.dat*, який можна перейменувати за власним бажанням. ЦСК Державної податкової служби України та МВС України також генерують ключі зі стандартною назвою за замовчуванням *Key-6.dat*, а Мін'юст – із розширенням **.p7s*. Кожен особистий ключ супроводжується індивідуальним паролем доступу, який потрібно вводити при кожному підписанні документа. Втративши пароль, неможливо відновити його або призначити новий – доведеться знову створювати електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП)¹.

Разом із тим, законодавство «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», яким встановлюються стандарти для електронних підписів та інших методів електронної ідентифікації, регламентуються процедури для обміну електронними документами в урядовому секторі та між бізнес-суб'єктами, а також встановлюється

¹ Кваліфікований електронний підпис (КЕП) – що це і як отримати. URL: <https://vstup.sumdu.edu.ua/novunu/209-kep.html> (дата звернення: 11.03.2024 р.).

відповідальність за порушення вимог законодавства у цій сфері, диференціює поняття електронного цифрового підпису (ЕЦП) на три категорії:

– *простий електронний підпис* – це електронні дані, які приєднуються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються, і використовуються особою, яка ставить підпис, як спосіб підтвердження або підписання. Зазвичай, дана форма ідентифікації, що може включати в себе пароль та логін для доступу до веб-сайтів, код отриманий через SMS-повідомлення або листа електронної пошти. Такий вид підпису характеризується низьким рівнем довіри;

– *удосконалений ЕЦП*, який створюється за допомогою сертифіката електронного підпису відповідно до вимог кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг і не вказує на те, що особистий ключ зберігається в кваліфікованому засобі електронного підпису. Хоча даний тип є подібний до кваліфікованого ЕЦП, він має середній рівень довіри;

– *кваліфікований ЕЦП* – удосконалений електронний підпис генерується з використанням інструмента кваліфікованого електронного підпису та ґрунтується на валідному сертифікаті електронного підпису. Наведений тип є надійним способом підписання документів через цифрові мережі, що має зміцнений стандарт безпеки, та який трактується вітчизняним законодавством як ідентичний до фізичного².

В Європейському Союзі прийнята Директива 1999/93/ЄС, відома як eIDAS Regulation, прийнята 23 липня 2014 року, яка встановлює правові принципи для надання довірчих послуг. Ця директива розрізняє три типи електронних підписів: *звичайний, покращений та кваліфікований*. Вони відрізняються методом створення, рівнем довіри та, відповідно, юридичною силою. Зазначено, що електронний підпис не може бути визнаний недійсним або позбавленим права бути використаним як доказ у судових справах виключно за тим, що він є електронним або не відповідає вимогам кваліфікованого електронного підпису. Лише кваліфікований електронний підпис має юридичну силу, еквівалентну звичайному підпису власноруч.³

Разом із тим, аналізуючи вітчизняне законодавство та правову практику, можемо назвати наступні істотні риси ЕЦП в межах цивільно-правових відносин, а саме:

– можливість підписувати документи, перебуваючи на відстані електронні документи, що мають електронний цифровий підпис, отримують такий самий статус, як і ті, що підписані вручну;

² Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.

³ Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.257.01.0073.01.ENG (Дата звернення: 11.03.2024).

– модифікація внутрішніх процесів компанії, яка полягає у зниженні необхідності у особистих зустрічах з партнерами чи відвідуванні місцевих органів влади для підписання угод та отримання послуг;

– конфіденційність інформації, що означає той факт, що доступ до документації має лише власник електронного ключа, що у свою чергу, гарантує збереження конфіденційності;

– оперативна ідентифікація достовірності електронного цифрового підпису, яка забезпечується такими платформами, як: Центральний засвідчувальний орган та Дія.підпис;

– мінімальна присутність людського фактору – застосування електронного цифрового підпису виключає можливість людського втручання, оскільки дані перевіряються автоматично, а сам документ неможливо змінити або підробити;

– автоматичне фіксування дати та часу – завдяки електронному цифровому підпису можна точно визначити момент, коли було здійснено підписання документа.

Як справедливо підкреслює А. Л. Святошнюк, використання ЕЦП при укладенні цивільно-правових угод в Інтернеті має кілька переваг, зокрема, прискорення процесу підписання, підвищення рівня безпеки та зменшення витрат на друк та доставку паперових копій. Разом із тим, важливо враховувати вимоги та закони конкретної юрисдикції для забезпечення відповідності використання ЕЦП у контексті угод ⁴.

В додаток, об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного суду дала наступні висновки-рекомендації щодо сутності та значення ЕЦП, зокрема:

– законодавство дозволяє фізичній особі представляти апеляційні скарги в електронному форматі на рівних умовах з паперовою формою. Це може бути здійснене шляхом скріплення таких скарг власним кваліфікованим електронним підписом учасника справи та їх подання через підсистеми «Електронний суд» та «Електронний кабінет», або за допомогою офіційної електронної адреси, підтверженої кваліфікованим електронним підписом. Звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, підписаним електронним цифровим підписом, є відповідним та законним способом безпосереднього звернення до суду. Цей метод рівносильний зверненню до суду через канцелярію або традиційними поштовими засобами зв'язку і повинен розглядатися як безпосереднє звернення до суду ⁵.

– чинне законодавство передбачає ситуації, коли використання електронного підпису є обов'язковим, і відсутність такого підпису

⁴ Святошнюк А.Л. Щодо особливостей використання електронного цифрового підпису при укладенні цивільно-правових договорів у мережі Інтернет. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. Т. 25. Вип. 2 (37). 2023. С. 21-24.

⁵ Постанова ВП ВС від 13.09.2023 у справі № 204/2321/22. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/113701392?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01 (дата звернення: 11.03.2024).

приводить до того, що документ не вважається отриманим від певної особи. Проте ці випадки не стосуються комерційного, ділового або особистого листування електронною поштою між приватними особами (за винятком випадків, коли сторони домовилися інакше). У таких ситуаціях припускається, що повідомлення надіслане тим, хто вказаний як відправник електронного листа або тим, хто підписав повідомлення власноруч. Відсутність кваліфікованого електронного підпису на повідомленні не означає, що особу неможливо ідентифікувати як відправника з достатньою впевненістю, але вона вважається такою за відсутності обов'язкового підпису⁶.

Отже, роль та значення електронного цифрового підпису в межах цивільно-правових відносин важко переоцінити. ЕЦП стає важливим інструментом, що забезпечує автентичність та достовірність електронних документів, дозволяє сторонам здійснювати юридичні дії за допомогою електронних засобів комунікації, спрощуючи процес підписання та зменшуючи витрати. Відтак, з розвитком технологій та електронного документообігу важливість ЕЦП продовжує зростати, відображаючи поступове розширення його застосування в цивільно-правових відносинах.

⁶ Постанова ОП КГС ВС від 15.07.2022 у справі № 914/1003/21. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=105458813&red=100003b35d064cac08d98fd1059cc9eddf2cc&d=5> (дата звернення: 11.03.2024).